

“Boxing is an honorable sport. You don’t want anyone to get hurt any more than they have to.” *George Foreman*

Väkivallan käsite

Lähden liikkeelle erottelusta, jonka John Harris (1980) tekee. Voimme käyttää väkivalta-sanaa *kuvailevasti* tai *luokittelevasti* (a violent act vs. an act of violence). Vastaava erottelu suomen kielessä on “väkivaltainen — väkivallanteko”.

Esimerkiksi jonkun henkilön myrkyttäminen on sinänsä ei-väkivaltainen teko. Mutta se on selvästi väkivallanteko. Harris esittää järkyttävän esimerkin IRA:ta kannattavien lasten väkivallanteoista, jotka sinänsä eivät ole väkivaltaisia. Lapset pingottavat iltahämärässä sopivalle korkeudelle kahden lyhtypylvään väliin kadun poikki hyvin ohuen teräslangan. Tyypillisessä brittisotilaiden autopartiassa yksi sotilaista seisoo yläruumis kattoluukusta ulkona tai auton perässä siten, että hänen yläruumiinsa on auton katon yläpuolella. Lanka on riittävän ohut niin, ettei sitä voi havaita, vaikka katuja valaistaisiin, mutta riittävän vahva leikkaamaan sotilaan kurkun auki.

Väkivalta-sanan kuvailevan käytön ongelma on siinä, ettei se erottele väkivallanteoista muista teoista asianmukaisesti, kuten ylläolevat esimerkit osoittavat. Tämän vuoksi tarvitaan väkivallan määritelmä, joka on asianmukainen kattaessaan *ainakin* arkielämän tyypilliset väkivallanteot. Ehdotan seuraavaa määritelmää.

Väkivallan määritelmä: Teko on väkivaltaa jos ja vain jos

- 1) teko tehdään vapaasti ja autonomisesti ja
- 2) teko on oletettavasti toisen osapuolen autonomiaa loukkaava tai
- 3) teon tarkoituksena on vahingoittaa toista osapuolta henkisesti tai fyysisesti tai teon tarkoituksena on rajoittaa toisen osapuolen vapautta.

Määritelmässä esiintyvät määreet “vapaus”, “autonomisuus” ja “teon tarkoitus” kuten myös “toisen osapuolen vahingoittaminen” ovat sisältönsä puolesta ongelmallisia. Näille ilmauksille ei voida antaa yleistä, tyhjentävää merkityssisältöä, koska niiden merkityssisältö riippuu sangen voimakkaasti siitä asiayhteydestä, jossa ne esiintyvät.²

Useat henkilöt ovat ehdottaneet, että määritelmän tulisi olla konjunktiivinen ts. ehdot 2 ja 3 olisi liitettävä konjunktiolla disjunktion sijasta. Näin ei kuitenkaan voida tehdä ilman, että määritelmästä tulee liian ahdas. Tarkastellaan esimerkkinä kaksintaistelua. Ehto 3 on aina täytetty asianmukaiseen asiayhteyteensä, so kaksintaisteluinstituution suhteutettuna. Ehto 2 on aina vastaavasti epätosi. Ehto 1 on asianmukaiseen asiayhteyteen suhteutettuna *tyypillisesti* tosi. Tuloksena on, että ehtojen 1, 2 ja 3 konjunktio on epätosi ja tämän perusteella kaksintaistelu *ei ole* väkivaltaa, mikä on intuitiivisesti äärimmäisen epätydyttävä tulos.

Vastaavasti saadaan tulos: Nyrkkeilyottelu ei sisällä väkivaltaa ja nyrkkeilijä ei ole ottelussa väkivaltainen. Tuija Takala³ puolustaa ihailtavan johdonmukaisesti tätä kantaa. Mutta nähdäkseni on selvää — tarkastelen tätä myöhemmin yksityiskohtaisemmin — että nyrkkeilyottelu saattaa sisältää väkivaltaa ja nyrkkeilijä saattaa olla ottelussa väkivaltainen.

Ehdottamani määritelmä on asianmukainen siinä mielessä, että se kattaa tyypilliset väkivallanteot kuten pahoinpitelyn ja vastaavat teot, raiskauksen, kidutuksen, eläinräkkäyksen, pakottamisen, nöyryyttämisen, häväistyksen, uhkaamisen, painostamisen jne. Myös loukkaava kielenkäyttö ja panettelu ovat väkivaltaa määritelmän mielessä.

Määritelmää voidaan arvostella siitä, että se saattaa olla liian väljä. Mutta määritelmän relativismi sulkee pois vakavimmat vastaesimerkit: Uhkaaminen ja painostaminen ovat henkistä väkivaltaa *tavanomaisessa arkielämän* yhteydessä. Ne eivät *selvästikään ole* väkivaltaa *politiikan* tai *talous- ja liike-elämän* yhteydessä, eivät ainakaan aina. Vastaavasti itsensäpaljastaminen *ei ole* väkivaltaa, kun se tapahtuu esimerkiksi *bordellissa*. Sen sijaan esimerkiksi *tavanomaisessa ravintolassa* tapahtuva itsensäpaljastaminen saatetaan lukea *henkiseksi väkivallaksi* vastaavassa määrin kuin nk. sopimattomien ehdotusten tekeminen on henkistä väkivaltaa.

NYRKKEILY JA VÄKIVALTA¹

Martti Kuokkanen

Nyrkkeily ja väkivalta

On olemassa urheilulajeja, joihin liittyy tai liitetään fyysistä väkivaltaa. Väkivallan “määrä” saattaa vaihdella. Tyypillisiä esimerkkejä ovat kaksinkamppailulajit kuten nyrkkeily ja karate. On olemassa myös joukkueurheilumuotoja, joita pidetään enemmän tai vähemmän väkivaltaisina, esimerkkinä jääkiekko ja amerikkalainen jalkapallo.

Yleisen kielenkäytön perusteella näyttää siltä, että yleisesti urheilulajin väkivaltaisuutta määrittävä piirre on yksinkertaisesti se seikka, missä määrin kyseiseen urheilulajiin sisältyy *sallittua kuvailevassa mielessä väkivaltaista toimintaa ja vammautumiseriskejä*. Kielenkäyttö on kuitenkin tietystä määrin epäjohdonmukaista. Se seikka, missä määrin urheilulaji *suoraan muistuttaa* väkivaltaista toimintaa, näyttää joskus olevan toissijaista. Esimerkiksi miekkailu urheilulajina muistuttaa väkivaltaista toimintaa (taistelua miekoin) hyvin paljon, mutta sitä ei tyypillisesti lueta väkivaltaisiin urheilulajeihin, koska siihen sisältyvä (vakavan) vahingoittamisen riski on hyvin pieni.

Toisaalta urheilulajin väkivaltaisuutta määrittäväksi tekijäksi yksinään ei riitä se, missä määrin lajiin sisältyy *sallittuna toimintaa, joka saattaa aiheuttaa osanottajille (vakavia) vammoja*. Moottoriurheilu on tässä suhteessa ehkä paras esimerkki.

Urheilulajin väkivaltaisuutta ei selvästikään voida arvioida tyydyttävällä tavalla väkivallan kuvailevaan merkityssisältöön perustuen. Ongelmaa on tarkasteltava väkivallan luokittelevan merkityssisällön näkökulmasta.

Osallistuminen kamppailu-urheiluun, sanokaamme nyrkkeilyotteluun, edellyttää kaikkien osapuolien suostumusta. Tämä pätee niin nyrkkeilijään, hänen avustajiinsa, tuomareihin,

kilpailutoimitsijoihin kuin myös katsojiin. Väkiältä puolestaan edellyttää *tyypillisesti, vaikkakaan ei aina*, että toimitaan ainakin yhden osapuolen tahdon tai toiveiden vastaisesti. Tämä puolestaan merkitsee tyypillisesti toimimista vastoin tai ilman suostumusta.

Hieman eri kannalta katsottuna voimme sanoa, että urheilu yleensä, erityisesti kamppailu-urheilu, sanokaamme nyrkkeily, edellyttää osapuolien *autonomisuutta* ja osapuolien *autonomisuuden kunnioittamista*. Väkiältä puolestaan *loukkaa tyypillisesti, vaikkakaan ei aina, vähintään yhden* osapuolen autonomisuutta suoraan tai epäsuorasti. Erityisesti fyysinen väkiältä loukkaa koskemattomuutta, joka on olennainen osa autonomisuutta.

Toisaalta kamppailu-urheilun väkivaltaisuutta voidaan tarkastella siltä kannalta, missä määrin sallitun toiminnan *tarkoituksena* on vastustajan vahingoittaminen ja missä määrin sallitun toiminnan *seurauksena* saattaa olla vastustajan vahingoittuminen. Tässä suhteessa kamppailu-urheilun väkivaltaisuutta on tarkasteltava kahdella tasolla: yksilötasolla ja institutionaalaisella (urheilulajin) tasolla.

Toisen osapuolen *tarkoitettu* vahingoittaminen on väkivaltaisuuden riittävä, muttei välttämätön ehto. Esimerkiksi jos henkilö aiheuttaa toiselle vahingossa tai huolimattomuutta ruumiinvamman, hän ei yleensä syyllisty väkivaltaisuuteen. Erityisesti fyysinen väkiältä edellyttää aina vahingolliseksi *aiottua* tai *tarkoitettua* tekoa, joskaan ei teon onnistumista. Esimerkiksi murhayritys on väkivaltainen teko. Jos henkilö aiheuttaa toiselle ruumiinvamman harkitun teon ei-aiottuna ja ei-tiedettynä seurauksena, kyseessä ei ole väkiältä.

Kun kamppailu-urheilua tarkastellaan yksilötasolla toiminnan tarkoituksien osalta, ei voida vetää selvää rajaa sen suhteen, sisältääkö kamppailu-urheilu väkivaltaa. Yksilöiden motiivit ja tarkoitukset saattavat olla mitä erilaisimmat. Nyrkkeilijä saattaa nousta kehään *tarkoituksenaan voittaa vahingoittamatta vastustajaa*. Otteluun kuitenkin sisältyy aina ottelijoiden loukkaantumisen riski, ja jos tällaisessa tilanteessa vastustaja loukkaantuu, loukkaantuminen on ei-aiottu, tarkoitamaton seuraus. Tällöin kyse ei ole väkivallasta.

Toinen nyrkkeilijä saattaa nousta kehään *tarkoituksenaan voittaa ottelu vahingoittamalla vastustajaa*. Kolmas nyrkkeilijä saattaa nousta kehään *vahingoittaakseen vastustajaa*. Hänelle voitto on vasta toissijainen. Neljännelle nyrkkeilijälle *kamppailu sinänsä* saattaa olla tärkein riippumatta voitosta tai ottelijoiden vahingoittumisesta. Näemme näin, että yksilötasolla tarkasteltuna nyrkkeily saattaa sisältää väkivaltaa nyrkkeilijän motiiveista ja tarkoituksista riippuen. Mutta voimme vain harvoin *varmuudella tietää*, onko nyrkkeilijä väkivaltainen vai ei.

Edelliseen voidaan esittää seuraava vastaväite. Pohdittaessa teon ja toiminnan tarkoitusta, ratkaisevaa on se, mikä teosta ilmiselvästi toimijan tietäen ja muiden tietäen välittömästi seuraa, ei vain se, mikä sopii toimijan teolleen antamaan kuvaukseen. Jos teon tarkoitus määritetään vain toimijan tietoisten motiivien tms. nojalla, päädytään vastaväitteen mukaan mm. seuraaviin kestävämmiin tuloksiin:

- halkometsässä karpästen häiritessä lyön kirveenhamaralla karpäsen littanaksi kaverini päälakeen. Sairasvuoteen ääressä: “Anteeksi, tarkoitukseni oli vain litata karpänen”,
- ryöstömurhaajan perimmäinen tarkoitus on rikastua, so. hän ei ole väkivaltainen,
- sodassa perimmäinen tarkoitus on voittaa, so. sota sinänsä ei ole väkivaltaa.

Ylläolevista esimerkeistä on ensinnäkin todettava, että ne *ovat kaikki väkivaltaa* määrittelemässäni mielessä lukuunottamatta puolustussotaa sinänsä. Kaikki esimerkit ovat *de facto* — eivät vain oletettavasti — toisen osapuolen autonomiaa loukkaavia asianmukaisessa asiayhteydessä tarkasteltuna. Ja tällä perusteella ne ovat

väkivaltaa.

Vastaväite sisältää lisäksi vakavan ongelman. Ei ole olemassa *yleistä asiayhteydestä ja toimijoista riippumatonta* perustetta ratkaista sitä, mitä teosta ilmiselvästi toimijan tietäen ja muiden tietäen välittömästi seuraa. Tämä ongelma näkyy selvästi erityisesti pohdittaessa sellaisen toiminnan väkivaltaisuutta, jossa *de facto* ei loukata yhdenkään osapuolen autonomiaa, so. toiminta edellyttää osapuolien suostumusta.

Esimerkiksi, onko sadomasokistinen seksi väkivaltaa? Mikä on sadomasokistisen seksin tarkoitus? Jos nk. normaalia seksiorientaatiota edustava ihminen *joutuu tahtomattaan* tavalla tai toisella tekemisiin sadomasokistisen seksin kanssa, hän on oikeutettu sanomaan kohtaavansa väkivaltaa. Mutta *yleisesti ottaen* on väärin kutsua sadomasokistista seksiä määritelmällisesti väkivallaksi.

Jos sadomasokisti *itse* sanoo kyseisen toiminnan tarkoituksen olevan *seksuaalinen nautinto*, toiminta ei ole määritelmällisesti väkivaltaa. Jos hän sanoo, että toiminnan tarkoitus on *toisen ja/tai itsen vahingoittaminen*, toiminta on määritelmällisesti väkivaltaa. Jos hän sanoo, että tarkoituksena on *seksuaalinen nautinto vahingoittamalla toista/itseä* tai että tarkoituksena on *seksuaalinen nautinto ja toisen/itsen vahingoittaminen*, tilanne on ongelmallinen; sadomasokismia voidaan tällöin pitää väkivaltana tai sitten ei.

Tarkastellaan eutanasiaa toisena esimerkkinä. Eutanasian suorittamisesta seuraa välittömästi toimijan tietäen ja muiden tietäen potilaan kuolema. Eutanasia on potilaan tahdosta tapahtuvaa tappamista. Ihmisen tappaminen tai ihmisen tahdosta tapahtuva tappaminen ei ole kuitenkaan eutanasian tarkoitus. Eutanasian tarkoitus on lievittää kärsimyksiä, taata hyvä kuolema. Tällä perusteella eutanasia ei ole määritelmällisesti väkivaltaa.

Jos eutanasian tarkoituksena pidettäisiin ihmisen tappamista tai ihmisen tahdosta tapahtuvaa tappamista, eutanasia olisi väkivaltaa, koska ihmisen tappaminen (tahdosta) on ihmisen vahingoittamista, kun ihmisen tappamista tarkastellaan yleisesti, kaikista asiayhteyksistään irrotettuna.

Miksi ihmisen viiltäminen veitsellä on yleisesti, kaikista asiayhteyksistä irrotettuna, väkivaltaa? Koska se sisältää tyypillisesti autonomian loukkauksen. Miksi kirurgin toimenpiteet eivät ole väkivaltaa? Koska ne edellyttävät potilaan suostumusta *ja* operaation *tarkoituksena* on parantaa potilaan terveydellistä tilaa. Jos kirurgi leikkeli ihmisiä *huvikseen*, toiminta olisi väkivaltaa.

Edelliset esimerkit osoittavat, että toimijoiden *tietoiset motiivit ja asiayhteys ovat tähdellisiä* pohdittaessa toiminnan väkivaltaisuutta tilanteissa, joissa ei loukata osapuolien autonomiaa.

Toiseksi, edelliset esimerkit osoittavat, että sitä, mikä teosta ilmiselvästi toimijan tietäen ja muiden tietäen välittömästi seuraa, ei voida ratkaista asiayhteydestä ja toimijoista riippumatta. Esimerkeistä ainoastaan eutanasia-esimerkissä *tiedetään*, että seurauksena on kuolema.

Sado-masokisti tietää *omalta osaltaan, muttei partnerinsa osalta*, milloin kipu ylittää seksuaalisen nautinnon. Tämän vuoksi sadomasokistit sopivat nk. turvasanasta, jonka avulla ilmaistaan toiminnan rajat. Kirurgiassa on operaatioita, jotka tapauskohtaisesti sisältävät *varteenotettavan menehtymisen riskin*.

Jälkimmäinen tilanne kuvaa hyvin nyrkkeilyä. Jos nyrkkeilijä *tietäisi* tai

voisi rationaalisesti odottaa tulewansa (vakavasti) vahingoitetuksi ottelussa, hän oletettavasti nousisi kehään vain äärimmäisissä poikkeustapauksissa. Tämän sijasta nyrkkeilijät tietävät ottavansa enemmän tai vähemmän merkittävän riskin vahingoittaa toista tai tulla itse vahingoitetuksi noustessaan kehään.

Nämä esimerkit osoittavat, ettei ole olemassa yleistä asiayhteydestä ja toimijoista riippumatonta perustetta ratkaista sitä, mitä teosta ilmiselvästi toimijan tietäen ja muiden tietäen välittömästi seuraa. Aina ei voida puhua yleisesti — esimerkkinä nyrkkeily — edes odotettavissa olevista seurauksista.

Tarkastellaan seuraavaksi nyrkkeilyä urheilulajina (instituutiona). Nyrkkeilyä säädellään suhteellisen selvin *normein*, joista tärkeimmät ovat kirjoitetut säännöt. Sääntöjen noudattamista valvovat kehätuomari, lääkärit ja jury.

Säännöt määrittävät nyrkkeilyottelun ja ottelijoiden tarkoituksiksi ottelun voittamisen ja säännöt määrittävät suhteellisen tarkasti sen, mitä nyrkkeilijä saa tehdä voittaakseen ottelun. Kun nyrkkeilyä tarkastellaan lajana, nyrkkeilyn tarkoituksena ei ole ottelijoiden vahingoittuminen tai vahingoittaminen. Koska nyrkkeilyotteluun osallistuminen ja sen seuraaminen edellyttää tyypillisesti kaikkien osapuolien suostumusta, lajana tarkasteltuna nyrkkeily ei ole väkivaltaa.

Urheilulajin väkivaltaisuus urheilun ulkoisesta näkökulmasta

Teesiä vastaan voidaan esittää seuraava vastaväite:

Nyrkkeily urheilulajina on väkivaltaa, koska nyrkkeily säännöt sallivat vastustajaa vahingoittavat lajityypilliset teot, ja erityisesti, koska nyrkkeilyssä on sallittua voittaa vahingoittamalla vastustajaa.

Vastaväitteen mukaan väkivaltaisen ja ei-väkivaltaisen urheilulajin ero voidaan tehdä suhteessa normiin:

Voittaminen edellyttää sallittuja lajityypillisiä tekoja, jotka eivät vahingoita vastustajaa.

Tämän perusteella nyrkkeily on urheilulajina väkivaltaa, koska normi ei päde nyrkkeilyssä, ts. voittaminen nyrkkeilyssä on sallittua myös vahingoittamalla vastustajaa. Mutta vastaväite menettää vakuuttavuutensa seuraavista syistä:

Ensinnäkin voidaan väittää, että urheilun normatiivinen ydin, reilun pelin periaate ja väkivalta ovat yhteensopimattomat urheilun suhteutettuna, so. kamppailu tai kilpailu paremmuudesta tai voitosta on yhteensopimaton vastustajan tai kilpakumppanin vahingoittamispyrkimyksen kanssa. Väitteen mukaan, sikäli kun kamppailun tai kilpailun tarkoitus on vahingoittaa vastustajaa/kilpakumppania, tai sikäli kun paremmuus tai voitto edellyttää vastustajan vahingoittamista, kyse ei ole lainkaan urheilusta. Tällä perusteella voimme erottaa selvästi esimerkiksi nyrkkeilyn kaksintaistelusta ja entisaikojen gladiaattoritistelusta.

Toiseksi kyseinen normi tai sen asianmukainen muunnelma ei sovellu lainkaan urheilun ulkopuolelle. Normi ei sovellu ensinnäkään pelastus-, suojelu- ja turvallisuusinstituutioihin.

Tarkastellaan esimerkkinä suomalaista ravintolavahtimestari-instituutiota. Tämän instituution ehkä tärkein tarkoitus on ”viihtyisän tai turvallisen ravintolailmapiirin turvaaminen ja ylläpitäminen”. Tavoitteen saavuttamiseksi vahtimestari saa tarvittaessa vahingoittaa ravintolan asiakkaita tai muita henkilöitä.

Ravintolavahtimestari-instituution kuuluu siten *sallittuna* muita henkilöitä vahingoittavat teot. Tästä huolimatta ravintolavahtimestari-instituutio ei ole väkivaltainstituutio. Vastaava pätee pelastuslaitokseen, rajavartiolaitokseen, tullilaitokseen, yksityisiin vartio- ja turvallisuuspalveluihin sekä ainakin osittain poliisilaitokseen.

Kolmanneksi, kyseinen normi — asianmukaisesti muunneltuna — ei päde yleisesti edes kilpailuinstituutioihin suhteutettuna. Yhteiskunnallisesti tärkeimmän kilpailuinstituution muodostaa *talous- ja liike-elämä*. Sovelletuna tähän normi on muotoa:

Menestyminen talous- ja liike-elämässä edellyttää toimia, jotka eivät vahingoita kilpailijoita.

Normi ei selvästikään päde talous- ja liike-elämässä. Se on suorastaan absurdi. Päinvastoin, talous- ja liike-elämässä perustellaan näkemystä, jonka mukaan vapaa kilpailu, konkurssit jne. takaavat ”terveen talouden”. Näkemyksen mukaan ”terve talous” on yleisen hyvinvoinnin ehto ja tästä syystä järkviien ihmisten tulisi olla vapaan kilpailun kannattajia.

Sikäli kun vapaan kilpailun periaatteeseen sitoudutaan, samalla hyväksytään ensinnäkin *institutionaalinen väkivalta*, ellei väkivalan merkitystä olennaisesti rajoiteta; yritykset voittavat, häviävät, menestyvät, kärsivät tappioita jne. Vapaan kilpailun oloissa yrityksille on *sallittua menestyä esimerkiksi kilpailijoiden konkurssien kustannuksella*. Yrityksille on *sallittua jopa kilpailijoiden ajaminen konkurssiin*, jos lakia ja ”hyviä liikemies tapoja” ei loukata.

Toiseksi, talous- ja liike-elämässä on *sallittuja toimenpiteitä, jotka aiheuttavat suoraan vahinkoa henkilöille*. Vahingot saattavat olla taloudellisia tai muunkaltaisia. Esimerkiksi kilpailijat saattavat ajaa *tietoisesti ja tarkoituksella* pienyrityksen konkurssiin ja tämän ennalta nähtynä seurauksena pienyritystä tekee itsemurhan. Tai ajatellaan suuren konsernin johtajaa, joka kiristyneessä kilpailutilanteessa huomaa konkurssin uhkaavan yritystään kilpailijoiden toimenpiteiden ja omien virhearviointiensä seurauksena. Hän menettää tästä syystä järkensä ja joutuu pitkäaikaiseen psykiatriseen hoitoon.

Kummassakin esimerkissä on kyse talous- ja liike-elämässä *sallituista toimenpiteistä*, jotka aiheuttavat suoraan tai välillisesti vahinkoa henkilöille. Ensimmäisessä esimerkissä vahingot ovat *pitkälle ennakoitavissa*. Tästä huolimatta talous- ja liike-elämä-instituutiota ei yleisesti pidetä väkivaltainstituutiona.

Edellinen tarkastelu ei tietenkään pakota vastaväitteen esittäjää luopumaan kannastaan, että nyrkkeily urheilulajina on väkivaltaa. Mutta ollakseen johdonmukainen vastaväitteen esittäjän on lähettävä siitä, että väkivalta ja urheilu ovat yhteensopivat. Toiseksi hänen on myönnettävä, että keskeinen urheilulajin ei-väkivaltaisuutta luonnehtiva normi tai sen asianmukainen muunnelma ei ole sovellettavissa käytännöllisesti katsoen mihinkään sosiaaliseen instituution urheilun ulkopuolella. Kolmanneksi, vastaväitteen esittäjän on myönnettävä, että sikäli kun normia sovelletaan kilpailuinstituutioihin, talous- ja liike-elämä on väkivaltainstituutio, ellei väkivallan käsitteen merkitysalaa olennaisesti muuteta tai rajoiteta.

Neljänneksi tarkastelu osoittaa, että urheilulajin ei-väkivaltaisuutta luonnehtiva normi muunneltuna soveltumaan talous- ja liike-elämään on täysin absurdi. Tämän sijasta, sikäli kun talous- ja liike-elämän *rationaalisena ytimenä* pidetään vapaan kilpailun periaatetta, päädytään normiin muotoa:

Vapaan kilpailun oloissa sekä *kilpailevia yrityksiä* että *ulkopuolisia* vahingoittavat toimenpiteet ovat sallittuja.

Veljekset,
Susanna Gottberg,
1991, öljyväri kankaalle

Talous- ja liike-elämässä on tilanteita, joissa on *rationaalista* hyötyä kolmannen osapuolen, “viattoman uhrin” kustannuksella. Vapaan kilpailun periaate tekee tällaisen toiminnan *täysin sallituksi*. Reilun pelin periaate *ei salli* tällaista toimintaa. Vapaan kilpailun periaate ja reilun kilpailun periaate ovat tästä syystä *yhteensopimattomat*.

Näin henkilö, joka hyväksyy reilun pelin periaatteen urheilun normatiiviseksi ytimeksi, ei voi hyväksyä vapaan kilpailun periaatetta urheilun normistoon, jos hän on johdonmukainen. Tämän vuoksi kyseisen urheilulajin ei-väkivaltaisuutta luonnehtivaa normia ei voida perustella vapaan kilpailun periaatteella, jos reilun pelin periaate hyväksytään urheilun normistoon.

Toisaalta kyseisen urheilulajin ei-väkivaltaisuutta luonnehtivaa normia ei voida perustella myöskään reilun pelin periaatteen nojalla, koska kyseinen normi on riippumaton reilun pelin periaatteesta ja kääntäen. Reilun pelin periaate (heikossa muodossa, ilman oletusta yhteensopimattomuudesta väkivallan kanssa) pätee *tyypillisesti* sekä shakissa että nyrkkeilyssä, mutta kyseinen normi ei päde nyrkkeilyssä, kun se pätee shakissa. Tämä osoittaa, että kyseinen normi on riippumaton reilun pelin periaatteesta.

Vastaavasti esimerkiksi doping yleisurheilussa ja ns. maksetut jänikset, jotka juoksevat auttaakseen tiettyä juoksijaa, osoittavat, että reilun pelin periaate on riippumaton kyseisestä normista.

Yllä oleva tarkastelu osoittaa, että kyseisen urheilulajin ei-väkivaltaisuutta luonnehtivan normin sovellusalue on äärimmäisen kapea. Se ei sovellu lainkaan kilpailuinstituutioihin urheilun ulkopuolella. Toiseksi, normin perusteleva on ongelmallista, koska normia ei voida riittävästi perustella *urheilun sisäisin* perustein. Näyttää lisäksi siltä, että normin perusteleva edellyttää väkivalta-sanan *kuvailevan* käytön, mikä sinänsä on heikko teoreettinen lähtökohta.

Muotoilen seuraavassa jaksossa perusteen, jonka nojalla voidaan ratkaista se, milloin nyrkkeilyottelu muuttuu urheilusta väkivallaksi. Peruste on yhteensopiva väkivalta-sanan *luokitteluvan* käytön kanssa ja se on teoreettisesti perusteltavissa *urheilun sisäisesti*. Yritän osoittaa, että peruste on “johdettavissa” reilun pelin periaatteen vahvasta muotoilusta (so. tulkinnasta, jonka mukaan reilun pelin periaate urheilussa on yhteensopimaton väkivallan kanssa). Tämän lisäksi peruste on asianmukaisesti muunneltuna sovellettavissa nyrkkeilyn ja muiden kaksinkamppailulajien ulkopuolella, esimerkiksi itsepuolustuksessa, väkivallan uhrin puolustamisessa, vahtimestari-instituutiossa, poliisitoimessa jne.

Nyrkkeilyn väkivaltaisuus

Väite, jonka mukaan nyrkkeily ei ole väkivaltaa, ei sulje pois sitä, että nyrkkeilijä saattaa olla väkivaltainen ottelussa tai että itse ottelu saattaa sisältää enemmän tai vähemmän väkivaltaa.

Nyrkkeilyn väkivaltaisuudesta puhuttaessa ongelma on siinä, että *emme voi tietää, emmekä suoraan kontrolloida* sitä, missä määrin nyrkkeilijä on väkivaltainen eli missä määrin nyrkkeilijän tarkoituksena on vastustajan vahingoittaminen.

Nyrkkeilyn säännöt muodostavat ne normit, joiden mukaisesti nyrkkeilijöiden tulisi toimia. Kehätuomarin yhtenä tehtävänä on huolehtia siitä, että nyrkkeilijät noudattavat sääntöjä.

Amatöörinyrkkeilyssä, sekä väljemmin ehdoin myös ammattinyrkkeilyssä sekä kehätuomarilla että lääkäriellä on *oikeus ja velvollisuus* keskeyttää ottelu. Näin on silloin kun tuomari tai lääkäri arvioi ottelijan vammautuneeksi tai vammautumisen riskin arvioidaan kasvaneen. Tämä tarkoittaa yleensä sitä, että ottelija arvioidaan puolustuskyvyttömäksi, hänellä on havaittava vamma tai vamma on odotettavissa.

Sikäli kun ottelussa ei tapahdu törkeitä sääntörikkomuksia, joiden perusteella kehätuomari voi diskvalifioida ottelijan, ei ole oikeastaan muita keinoja kontrolloida nyrkkeilijän väkivaltaisuutta. Nyrkkeilijän väkivaltaisuutta ei siis voida “nähdä” eikä kontrol-

loida suoraan. Viime kädessä vain nyrkkeilijä itse, hänen valmentajansa ja lähimmät avustajansa *tietävät*, miten väkivaltainen nyrkkeilijä on, so. missä määrin nyrkkeilijän tarkoituksena on vahingoittaa vastustajaa.

Itse nyrkkeilyottelun väkivaltaisuuden arvioiminen on vähintään yhtä vaikeaa kuin yksittäisen nyrkkeilijän väkivaltaisuuden arvioiminen. Nyrkkeilyn *ulkopuolelta* ei löydy sellaisia perusteita, joiden nojalla ottelun väkivaltaisuus voitaisiin kiistatta arvioida.

Ensinnäkään katuväkivalta, katutappelut, tv- ja elokuvaväkivalta ei sovellu nyrkkeilyottelun väkivaltaisuuden arvioinnin perustaksi siitä yksinkertaisesta syystä, että näillä ei oikeastaan ole mitään yhteistä nyrkkeilyn kanssa. Valtaosa katuväkivaltaan jne. kuuluvista toimista ja tempuista on kielletty nyrkkeilyssä. Vaikka katuväkivalta jne. sekä nyrkkeily sisältävätkin lyömistä ja iskujen vaihtoa, näillä ei teknisinä suorituksina ole yleensä mitään tekemistä toistensa kanssa. Nyrkkeilyottelu muistuttaa hyvin harvoin katuväkivaltaa, tappelua, tv- tai elokuvaväkivaltaa jpv.

Vammautuminen toimisi nyrkkeilyottelun väkivaltaisuuden arvioimisperusteena, jos vastustajan vahingoittaminen olisi nyrkkeilyn tarkoitus. Mutta koska vammautuminen tai vahingoittuminen on nyrkkeilyssä vain yksi, suhteellisen harvinainen mahdollinen seuraus, vammautuminen ja vahingoittuminen nyrkkeilyotteluissa kertoo pikemmin lajiin sisältyvistä riskeistä kuin suoranaisesti väkivaltaisuudesta.

Näin nyrkkeilyottelun väkivaltaisuuden arvioinnin perusteeksi näyttää jäävän se, *missä määrin ottelu sisältää lopputulokseen nähden tarpeetonta kärsimystä ja riskinottoa*.

Yllä muotoiltu peruste on reilun pelin periaatteen vahvan muotoilun erikoistapaus seuraavassa mielessä: sikäli kun lähdeään siitä, että nyrkkeillään voitosta tai paremmuudesta, ottelua on tarpeetonta jatkaa, jos ottelun voittaja on selvästi nähtävissä. Jos ottelua tällaisessa tilanteessa kuitenkin jatketaan, ottelua ei enää käydä sen selvittämiseksi, kumpi on parempi, vaan muista syistä. Tällöin liu’utaan urheilun ulkopuolelle ja nyrkkeily muuttuu väkivallaksi.

Peruste on suhteellinen ja tämä saattaa tuottaa intuition kannalta omituisen tuntuksia tuloksia. Ensinnäkin pistevoittoon päättävä ottelu saattaa olla “väkivaltaisempi” kuin tyrmäykseen päättävä ottelu. Toiseksi, sekä pistevoittoon että tyrmäykseen päättävät ottelut saattavat olla väkivaltaisia. Kolmanneksi, erittäin tasainen ottelu saattaa olla väkivaltainen *kuvailevassa mielessä, muttei luokittelevassa mielessä*.

Peruste joka tapauksessa toimii nyrkkeilyottelussa. Vaikka nyrkkeily-yleisö on useinkin erimielinen ottelun lopputuloksesta, se on suhteellisen yksimielinen sen suhteen, milloin ottelu on keskeytettävä. Ammattitaitoiset tuomarit, nyrkkeilylääkärit ja asiantunteva yleisö näkevät *tyypillisesti*, milloin ottelua ei ole järkeä jatkaa.

Muotoiltu peruste toimii tyydyttävästi myös silloin, kun verrataan ammatti- ja amatöörinyrkkeilyä. Ammattilaisottelut ja amatööriottelut poikkeavat selvästi toisistaan. Amatööriottelut keskeytetään monin verroin herkemmin kuin ammattilaisottelut.

Koska suhteellisen tasavertaisten nyrkkeilijöiden ottelun lopputulos on hyvin pitkälle ennakoimaton ja otteluun sisältyy jatkuvasti yllätyksen mahdollisuus, kehätuomarin (tai lääkärin) keskeytys jättää aina jonkin verran spekuloimisen varaa lopputuloksen suhteen. Toisaalta, mitä suuremmista panoksista nyrkkeilyottelussa on kyse, sitä vähemmän halutaan jättää spekuloimisen varaa. Tästä seuraa, että ammattilaisotteluissa nyrkkeilijät, valmentajat, lääkärit ja tuomarit ovat valmiit suurempaan tarpeettoman kärsimyksen sietämiseen ja suurempaan riskinottoon kuin amatööriotteluissa.

Valmius suuremman tarpeettoman kärsimyksen sietämiseen ja valmius suurempaan riskinottoon sekä lopputuloksen spekuloinnin minimoimisen tarve selittävät myös sen, miksi ammattinyrkkeilyssä tyrmäysvoittoa arvostetaan enemmän kuin amatöörinyrkkeilyssä ja miksi ammattinyrkkeilyssä tyrmäysvoitot ovat tavallisia, kun ne amatöörinyrkkeilyssä ovat suhteellisen

harvinaisia.

Edellä muotoiltu peruste soveltuu väkivaltaisuuden arvioimisperusteeksi myös nyrkkeilyn ja vastaavien kaksinkamppailulajien ulkopuolella asianmukaisesti muunneltuna. Itsensä puolustaminen ja väkivallan uhrin puolustaminen muuttuvat hätävarjelijun liioitteluksi, so. väkivallaksi, jos tarkoitukseen käytetään ylimitoitettuja keinoja. Ravintolavahtimestari syyllistyy väkivaltaan, jos hän käyttää tarpeettoman voimakkaita keinoja häiriköivän asiakkaan rauhoittamiseksi. Vastaavasti poliisi saattaa olla väkivaltainen esimerkiksi hajottaessaan mielenosoitusta jne.

Viite

1. Useat henkilöt ovat kommentoineet käsikirjoitusta ja tehneet rakentavia korjausehdotuksia. Haluan kiittää Heta ja Matti Häyryä, Heikki Kannistoa, Kaarlo Milleriä, Gabriel Sandua, Tuija Takalaa ja Risto Vilkkoa Helsingin yliopiston filosofian laitoksilta sekä Leila Haaparantaa ja Timo Klemolaa Tampereen yliopiston filosofian ainelaitokselta.

Erityisesti haluan kiittää Ilmo Lindqvistiä, Erkki Lujaa, Kimmo Lujaa, Jaakko Lundénia, Tuija Niirosta, Turo Saarista ja Juha Turkkaa yksityiskohtaisista kommentteista ja avartavista keskusteluista *Helsingin Tarmon* salilla.

2. Yksityiskohtaisemmin, katso Häyry 1994.
3. Takala 1995.

Kirjallisuus

Hyve-etiikkaa käsittelevää kirjallisuutta:

- Timo Airaksinen, *Moraalifilosofia*, Luku VII: Ihmiselämän loisto: Hyveet, s. 228-252. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva 1987.
- Timo Airaksinen, *Ammattien etiikan filosofiset perusteet*. Teoksessa Timo Airaksinen toim., *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Näkemyksiä ammattien, johtamisen ja liike-elämän arvoista*. Yliopistopaino, Helsinki 1991, s. 19-60.
- Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka*. Suom. ja johdanto Simo Knuuttila. Gaudeamus, Helsinki ja Juva 1981.
- Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka*. Suom. ja selitykset Simo Knuuttila, Gaudeamus, Helsinki 1989.
- Kalevi Heinilä, *Ethics of Sport. Junior Football Players as Gross-National Interpreters of the Moral Concepts of Sport*. *University of Jyväskylä, Department of Sociology and Planning for Physical Culture, Research Reports* no 30/1984.
- Matti Häyry, *Nuorukaiselle kuolla kuuluu, vai kuuluuko? Sotilasammattien etiikan ulkoisia ja sisäisiä rajanvetoja*. Teoksessa Timo Airaksinen (toim.), *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Näkemyksiä ammattien, johtamisen ja liike-elämän arvoista*. Yliopistopaino, Helsinki 1991, s. 76-102.

Heikki Kannisto, *Hyveetkö jälleen*. *Ajatus* 48 (1991), s. 19-43.

Alasdair MacIntyre, *After Virtue. A Study in Moral Theory*. Second Edition. Duckworth, London 1985.

Maija-Riitta Ollila, *Eettisistä näkökulmista*. *Ajatus* 47 (1990), s. 64-76.

Georg Henrik von Wright, *The Varieties of Goodness*, Luku VII: Virtue, s. 136-154. Routledge & Kegan Paul, London 1963.

Muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta:

Tommy Burns, *Scientific Boxing and Self Defence*. Teoksessa *Health & Strength*. London, W.C., ei painovuotta.

Georges Carpentier, *My Methods or Boxing as a Fine Art*. Ewart, Seymour & Co. Ltd, London, W.C., ei painovuotta.

John Cerrone, *Boxing: The Art of Self-Defense Step by Step*. G. Pacillo Co. Inc., Buffalo, N.Y. 1980.

Viking Cranholm, *Nyrkkeily: Englantilais-amerikkalainen itsepuolustusjärjestelmä, joka erinomaisesti vahvistaa ihmisen henkisiä ja ruumiillisia voimia*. Helsingin Kustannusosakeyhtiö, Helsinki 1910.

John Harris, *Violence and Responsibility*. Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henly 1980.

Roland Hentzel ja Viktor Smeds, *Nyrkkeilykirja*. Otava, Helsinki 1936.

Heta Häyry, *Yksilön vapaus ja sen rajat*, *Ajatus* 50 (1994), s. 7-20.

Frank Klaus, *The Art of In-Fighting. A Treatise on a Too Neglected Science*. Athletic Publications Ltd, London, ei painovuotta.

Arthur Koch, *Nyrkkeilyn alkeet*. Työväen Urheilulehti Osakeyhtiö, Helsinki 1924.

Dudley S. Lister, *How to Box*. Eyre & Spottiswoode, London 1952.

Ilmo Lounasheimo, *Kehän sankarit*. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva 1987.

Ilmo Lounasheimo ja Atle Salokangas, *Kehän äärellä. 70 v. suomalaista nyrkkeilyä*. Suomen Nyrkkeilyliitto ja Ringside Club, Helsinki 1993.

Nyrkkeilyn aakkosia (kirjoittajaa ei mainita). Ringside Club ja Suomen Nyrkkeilyseura. Helsinki 1990.

Nyrkkeilyn säännöt. Suomen Nyrkkeilyliitto, ei painovuotta.

Joyce Carol Oates, *On Boxing*. Pan Books Ltd, London 1988.

Joyce Carol Oates ja Daniel Helpert (eds.), *Reading the Fights. The Best Writing about the Most Controversial of Sports*. Prentice Hall Press, New York-London-Toronto-Sydney-Tokyo-Singapore 1990.

Niilo Somerkoski, *Nyrkkeilyn valmennus*. Kirjapaino Oy. Surdus, Helsinki 1946.

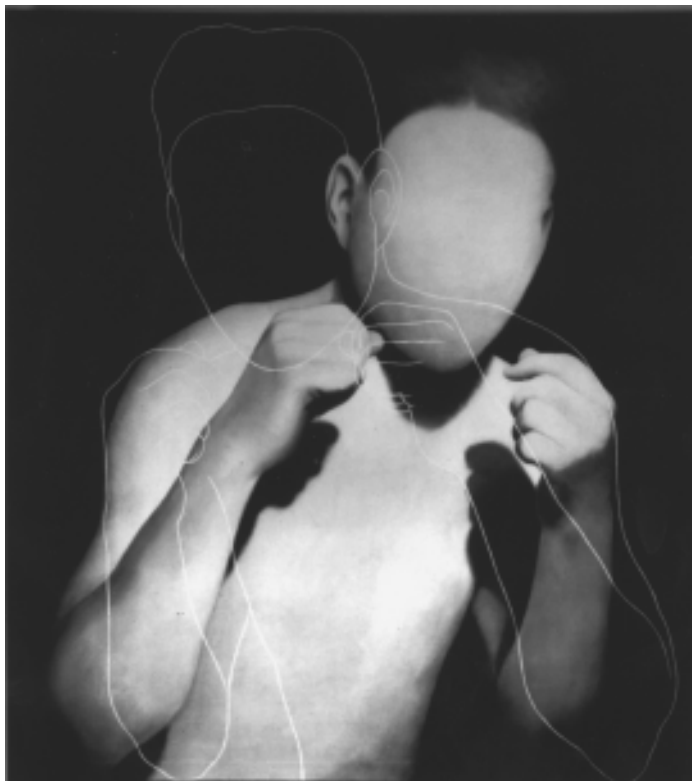
Spalding's Boxing Guide (kirjoittajaa ei mainita). American Sports Publishing Company, New York 1917.

Edith Summerskill, *The Ignoble Art*. William Heinemann Ltd, Melbourne-London-Toronto 1956.

Gerald Suster, *Champions of the Ring. The Lives and Times of Boxing's Heavyweight Heroes*. Robson Books, London 1992.

Tuija Takala, *Nyrkkeilystä ja väkivallasta*. Julkaisematon seminaariesitelmä, 1995.

Gene Tunney, *A Man Must Fight*. Houghton Mifflin Company, Boston and New York 1932.

Kasvotusten, Susanna Gottberg, 1994, öljyväri kankaalle